

Olifanten in het Mioceen van Frankrijk

Eddy Spijkerman¹

Tijdens de WTKG paasexcursie naar het Loiregebied in 2012 liet David Baron mij een fossiel zien, die hij tijdens de vorige paasexcursie in hetzelfde gebied (2009) bij Le Louroux (Midden Mioceen, MN 5) had gevonden (afb. 1). David vermoede dat het een kies was, maar hij wist het niet zeker. Ik moest hem gelijk geven dat het om een kies van een zoogdier ging, maar ik kon ter plaatse niet direct zeggen van welk zoogdier hij afkomstig was. Hij vroeg aan mij of ik nader onderzoek aan zijn kies wilde doen en de kies werd vriendelijk in bruikleen gegeven.

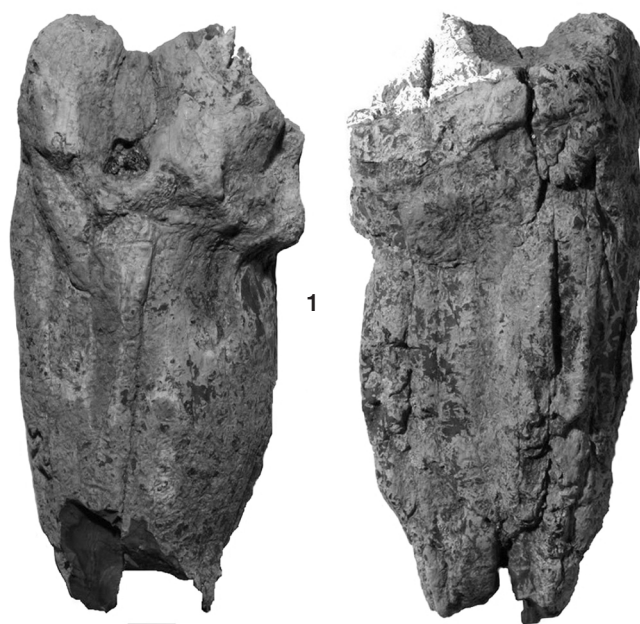
Thuisgekomen heb ik de kies nader bekeken en het schoot me te binnen dat er zich in mijn collectie een vergelijkbare kies bevond. Deze kies werd opgezocht, hij was gevonden in Savigné-sur-Lathan (Midden Mioceen, MN 5), ook in het Loiregebied (afb. 2).

Op het eerste oog komen beide kiezen van eenzelfde soort dier. Gezien de grootte van de beide kiezen viel de verdenking al snel op een vertegenwoordiger uit de orde Proboscidea (slurfdieren, olifanten dus).

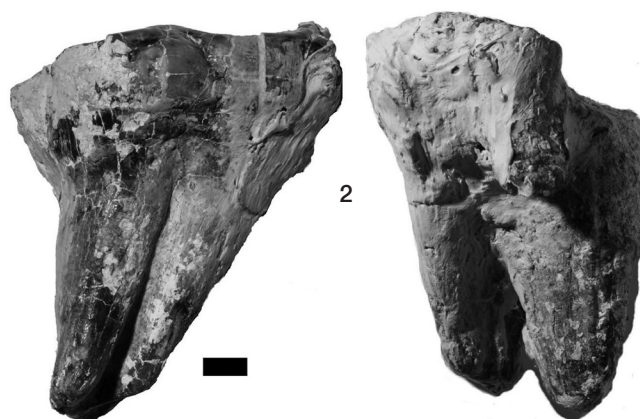
Volgens Ginsburg et al. (1986) en Gagnaison (2013) komen er in het Mioceen van het Loiregebied vijf vertegenwoordigers van olifanten voor (tabel 1).

Gezien de ouderdom van de beide kiezen (MN 5) vallen de beide vertegenwoordigers van het genus *Deinotherium* af, dus nog drie mogelijke vertegenwoordigers bleven over (afb. 3, 4 en 5, pagina 88).

De tanden worden dus blijkbaar op basis van het bovenaanzicht van de kroon gedetermineerd (afb. 6 en 7, pagina 88). Het patroon van de kroon van beide kiezen lijkt enigszins op dat van *Gomphotherium angustidens* (Cuvier, 1817), maar omdat de kiezen flink zijn afgesleten is er aanvullend onderzoek nodig.

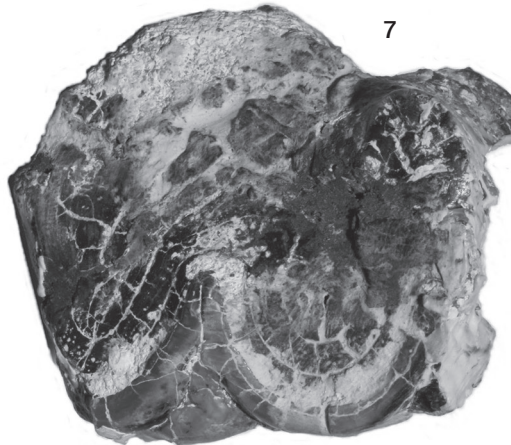
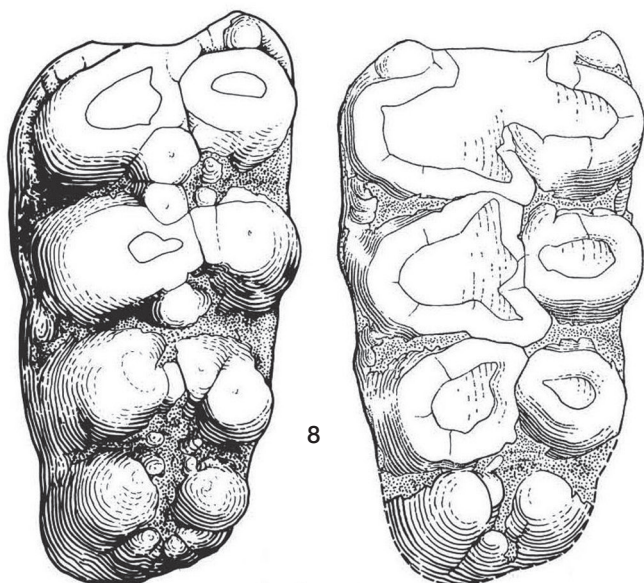
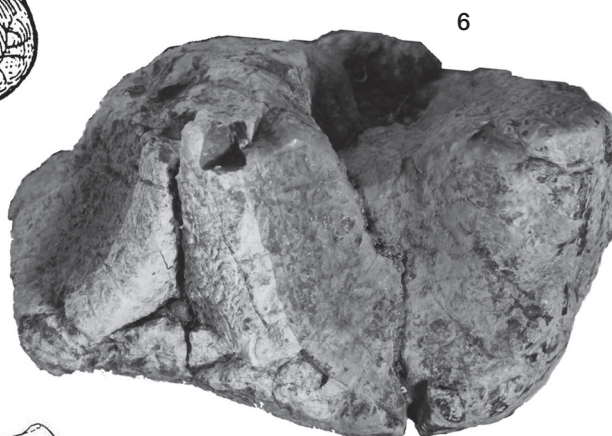
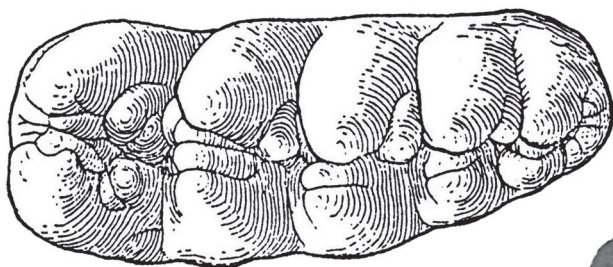
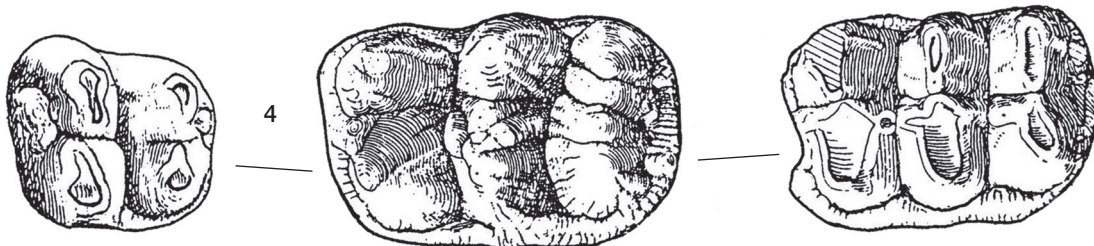
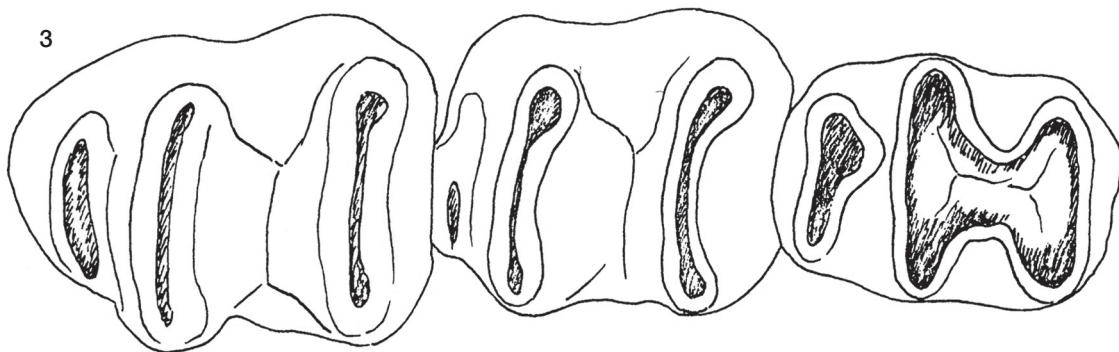
1. Kies uit Le Louroux (maatstreefje = 1 cm).

2. Kies uit Savigné-sur-Lathan (maatstreefje = 1 cm).

Tabel 1. Olifanten uit het Mioceen van het Loire gebied

Familie	Soort	Voorkomen
Deinotheriidae	<i>Prodeinotherium bavaricum</i> (von Meyer, 1831)	MN 5
	<i>Deinotherium levius</i> (Jourdan, 1861)	MN 9
	<i>Deinotherium giganteum</i> Kaup, 1832	MN 10 – MN 13
Gomphotheriidae	<i>Gomphotherium angustidens</i> (Cuvier, 1817)	MN 4 – MN 5
Mammutidae	<i>Zygalophodon turicensis</i> (Schinz, 1824)	MN 4 – MN 5

2 cm

Loiregebied

In het Franse Loiregebied komen onder andere afzettingen uit het Mioceen voor. Naast typische fossielen uit de zee, zoals koralen, komen er ook fossielen van het land voor, zoals bijvoorbeeld tanden van herten.

De zoogdieren zijn uitputtend beschreven door L. Ginsburg in de periode van 1971 tot en met 2002. Voor een overzicht van alle gevonden gewervelden zie Spijkerman, 2010.

Een deel van het Loiregebied was bedekt door zee, maar de kust lag dichtbij (zie Diggelen, 1978 p. 47). De fossielen van het land zijn in zee gespoeld (zie Ginsburg, 2001).

De kroon van de kiezen van olifanten slijten bij gebruik en dit levert een typisch slijtagepatroon op (zie Tassy et al., 2011, p. 326, fig. 3) (afb. 8). Dit slijtagepatroon komt goed overeen met dat van de beide kiezen uit Le Louroux en Savigné-sur-Lathan en we kunnen ze met enige voorzichtigheid determineren als *Gomphotherium angustidens* (Cuvier, 1817).

In de loop van het onderzoek liepen er onderhandelingen over een mogelijke ruil, maar er kwam steeds iets tussen. De kies was nog steeds bij mij in bruikleen toen David in november 2012, op een veel te jonge leeftijd overleed. Wat nu te doen? Via Colin van Elderen is er toen contact gelegd met de rechtmatige eigenaar (Jolanda Hilgen) en we zijn in april 2013 bij haar op bezoek geweest. Na een eerste kennismaking is de kies alsnog geruimd voor een orchidee. Het oorspronkelijke ruilmateriaal dat voor David bestemd was, kwam terecht bij Colin. Uiteindelijk toch nog een afgerond geheel.

Literatuur

- Diggelen, J. van, 1978. Schelpzanden uit het Mioceen. – GEA vol. 11, nr. 3: p. 46-59.
- Gagnaison, C. 2013. Les assemblages des vertébrés dans deux sites paléontologiques du bassin Miocène de Savigné-sur-Lathan / Noyant-sous-le-Lude: La Guimardièrre et Pelmer (Maine-et-Loire, France). – *Geodiversitas*, vol. 35, nr. 1: p. 67-103.
- Ginsburg, L., 2001. Les faunes de mammifères terrestres du Miocène moyen des Faluns du Bassin du Savigné-sur-Lathan (France). – *Geodiversitas* vol. 23, nr. 3: p. 381-394.
- Ginsburg, L. & J. Mornand. 1986. Les restes des mammifères des faluns de l'Anjou-Touraine. – *Mémoire de la société d'études scientifiques de l'Anjou*, nr. 5: 73 p.
- Mol, D. & H. van Essen. 1992. De mammoet: sporen uit de ijstijd. Uitg. BZZTôH, Den Haag: 144 p.
- Osborn, H.F. 1926. Additional new genera and species of the Mastodontoid Proboscidea. – *American Museum Novitates*, nr. 238: 16 p.
- Spijkerman, E. 2010. De miocene vertebraten van het Loiregebied (Frankrijk). – *Afzettingen WTKG* vol. 31, nr. 1: p. 18-25.
- Tassy, P. & U.B. Göhlich. 2011. Retour sur la série type de *Gomphotherium angustidens* (Proboscidea, Mammalia): De Daybenton à Cuvier, et après. – *Estudios Geológicos*, vol. 67, nr. 2: p. 321-332.
- Tobien, H. 1972. Status of the genus *Serridentinus* Osborn 1923 (Proboscidea, Mammalia) and related forms. – *Mainzer Geowiss. Mitt.*, nr. 1: p. 143-191.

¹Eddy Spijkerman, Zonnelaan 50, 1561 ES Krommenie, tel. 075 - 628 99 04, e-mail: eddy.spijkerman@xs4all.nl

3. Kiezen van *Prodeinotherium bavaricum* (von Meyer, 1831) (afbeelding afkomstig uit Ginsburg et al., 1986, p. 39).

4. Kiezen van *Zygodon turicensis* (Schinz, 1824) (afbeelding afkomstig uit Ginsburg et al., 1986, p. 41).

5. Kies van *Gomphotherium angustidens* (Cuvier, 1817) (afbeelding afkomstig uit Ginsburg et al., 1986, p. 41).

6. Bovenaanzicht van de kroon van de kies uit Le Louroux.

7. Bovenaanzicht van de kroon van de kies uit Savigné-sur-Lathan.

8. Links, niet afgesleten en rechts, afgesleten kies van *Gomphotherium angustidens* (Cuvier, 1817) (afb. afkomstig uit Tassy et al., 2011, p. 326).